

UDK 821.163.4.09 Petrović Njegoš P. II

Stručni rad

Čedomir DRAŠKOVIĆ (Cetinje)

**NJEGOŠU JE MJESTO U RAJU POEZIJE,  
A NE U PAKLU POLITIKE**

**(Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela, CKD „M-M“, HCDP  
„Croatica-Montenegrina“ RH, Fakultet za crnogorski jezik i  
književnost, Društvo hrvatskih književnika)**

U referatima iz zagrebačko-cetinjskog zbornika *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela* (2014), spontano i bez generičkih suprotstavljenosti prati se stvaralačka sinteza romantičarske, odnosno teorijske i književno-metodološke (šire) vizije Njegoševe, ali i autorski dometi *Gorskog vijenca*, *Šćepana Malog*, *Luče mikrokozma* kao kreativnih ostvarenja duha i bića crnogorskog: počev od ideje, forme, istorijske fabule podneblja i njegovog agonalnog podnebesja, autentične galerije likova, mentalne slike karaktera, jezičkog sublimata.

Ključne riječi: *Petar II Petrović Njegoš, recepcija, zbornik*

Kultura je, prije svega, etička kategorija – a onda, naravno, i estetska. S tim u vezi, najveći književnici su najpouzdaniji predstavnici naroda, njegovi tumači i posrednici, pa čak i svojevrsna „zavjetrina“ i utjeha u životu. Iako ne mogu da obezbijede duhovnu zakonomjernost, u našem šarolikom i proizvoljnom svijetu, oni značajno mogu da utiču na saznajne procese čitalaca, i (posebno) – da ih nadahnjuju dobrotom i krijepe moralnim dostojanstvom. Međutim, kako to često biva, poslije velikih književnih, pa samim tim i humanističkih stvaralaca, dolaze mali formati, sa svojim patetičnim, inhibitornim, ili politikanskim naumima. Kao i kod loših političara, i slabim književnicima – a posebno onim koji navodno tumače književnost – najvažnije je da smišljeno podilaze publici, odnosno čitaocima. S površnim provociranjem, traženjem odgovarajućih ličnih, političkih ili društvenih efekata, kojim se, upornim ponavljanjem, vješto pokreće, pa omamljuje i talasa narod. Tako se lako stvara zbrka – s kulturno, politički, društveno i istorijski rizičnim, dugoročno opasnim posljedicama.

Njegoš je crnogorsku borbu za slobodu genijalno prenio u vječnost poezije, u jedinstvenu i svesremenu njenu poetsku imaginaciju. I to (svima je uvijek bilo znano) historijski kao „sirak tužni, bez nide nikoga“: u grču borbe i ropcu otpora crnogorskoga naroda! Nemaština, sa njom stalne suše, i isto tako česti ratni vihori – to je bila crnogorska stvarnost. I samo jedno nepregledno crnogorsko „toržestvo užasa“, i „snoviđenje strašno“ – „jedne slamke među vihorove“... Spartanski je ovjekovječio inokosne „božje narodne osvjetnike“, kako je Crnogorce okarakterisao predstavnik hrvatskoga naroda, Ljubo Perković – u predgovoru Mažuranićevu epu *Smrt Smail-age Čengića* (Ženeva, 1918). *Recepcijom i novim čitanjem Njegoševa djela*, u referatima iz zagrebačko-cetinjskog Zbornika (2014), spontano i bez generičkih suprotstavljenosti prati se stvaralačka sinteza romantičarske, odnosno teorijske i književno-metodološke (šire) vizije Njegoševe, ali i autorski dometi *Gorskog vijenca*, *Šćepana Malog*, *Luče mikrokozma*, kao kreativnih ostvarenja duha i bića crnogorskog: počev od ideje, forme, historijske fabule podneblja i njegovog agonalnog podnebesja, autentične galerije likova, mentalne slike karaktera, jezičkog sublimata.

Kad se Crna Gora sama izborila sa svojim žrtvenim trajanjem i svećanim odricanjem, u literarnu i političku klero-nacionalističku mobu vrlo ambiciozno se počeo uključivati sušedni „bracki“, srpski narod. A onda je grunula ukupna srpska politika, zaključno s konačnom aneksijom Crne Gore. Nakon tradicionalno pouzdanog crnogorskog savezništva i tokom tek završenog Prvog svjetskog rata! U međuvremenu, pokušali su da kulturološki glumataju Crnu Goru i Crnogorce, formalno i vještački ih svojatajući – radi prisvajanja svega onoga što može da upotpuni njihov kulturno-historijski horizont! Čak su i *Gorski vijenac*, zbog teškog razumijevanja, prevodili u proznu priču. Pravili su rječnik nepoznate crnogorske leksike iz Njegoševa djela koji je, kako kažu pouzdani istraživači, brojniji od ukupnog leksičkog korpusa Šekspirovog! A onda, poslije uspješno ostvarene kulturne invazije, zadovoljni postignutim, krajnje razmetljivo i neuljudno, patetično i nemušto crnogorskog „vladaoca“ Petra II (tako je on sebe imenovao: poslije 1834. godine, samo u izuzetnim slučajevima oblačio je crkvenu odoru) – promovisali su u „petog jevanđelistu“, a dugo i teško sricani *Gorski vijenac* – u „srpsku Bibliju“?! Iako su im po sopstvenom nacionalnom bitisanju bili strani – i spartanski nacion crnogorski, i Njegoševa enormna kreativna energija – jer su izrasli iz drukčije, njihove jedinstvene viševjekovne postojbine, odnosno zavičajne i kolektivne crnogorske duše, i njene ukupne usmenosti – što suštinski nema ništa s tom novokomponovanom i pseudo-kulturnom nadnacionalnom šatrom, pod kojom vašaški šenluče i pelivane, oni koji uporno i bez stida (u funkcionalnom sadejstvu posebnih „kulturnih“ podvižnika, bahate i nekontrolisano glagoljive

Srpske pravoslavne crkve, i u krilu ili prećutnoj toleranciji zvanične politike) – obmanjuju i lažima uljuljkuju sopstveni narod, navodeći ga na sračunate kulturne i istorijske konstrukcije, tragikomična nacionalna uznošenja. S tim u vezi se povremeno i uglavnom pojedinačno oglašavaju reagovanja Crnogoraca – mahom plasirana kao njihova identitetska negodovanja. Umjesto trajnog dizanja na najviši nivo mnogo kompleksnijih i svirepih posljedica: potpunog ignorisanja i negiranja Crne Gore? Da je nema, i ne bude – ni istorijski, ni kulturno, ni nacionalno, ni vjerski, ni državno, sem kao srpskog prostora i svetosavskog kulturnog entiteta!

Iskustvo nas uzaludno opominje: kad god se Crna Gora i Srbija vjerski smiješaju i zvanično „udruže“, odnosno „pijemontska“ Srpska pravoslavna crkva programski i metodološki, tj. politički vrši unitarno usisavanje svih južnoslovenskih pravoslavaca – velikosrpske posljedice su neminovne: još crnje je Crnoj Gori, a pogolemo crno biva i Srbiji.

### **Njegoš biva „počašćen“ političkim prvačenjem na barjaku svakog istovjernog „balkanskog kasapina“**

Neuralgični srpski problemi i imaginarni klero-nacionalistički prohtjevi, odnosno zakašnjela i uvijek nanovo snažno podgrijavana srpska pravoslavna ekstaza – vrtložno zavlaci i vjerski vandalizuje Njegoša. Patriotski ga lažno tetoši da bi ga ideološki lokalizovali i crkveno vezali za svoje kvazi-istorijske i post-političke, legendarne kosovske traume, satrapskom transformacijom transcendentne poezije – u apsurdne crkvenjačke katakombe novovremenog posrtanja istorije! Velikom broju te apsurdne pravoslavne inteligencije i danas se pričinjaju snažno izmaštani odbljesci, vulkansko podrhtavanje u zraku od slobodarskog duha Njegoševa. Bez zdravog istorijskog rezona i minimuma građanske odgovornosti, inadžijski i autistično – drogiraju savremenost anahronizmima iz srednjeg vijeka!

Uljudni i obrazovani kulturni radnici jedino civilizacijski mogu da prate jedinstveni slobodarski duh i ista ili makar veoma slična etička rješenja kod, recimo, savremenika Njegoša i Ivana Mažuranića – kao uporednih i autoritativnih sudionika južnoslovenskog kulturnog ilirizma i globalnog književnog romantizma – a ne da u pseudonaučnom maniru, klonovskim „artizmom“ obmanjuju i zavode javnost koještarijama raznim, između ostalog čak i podatkom da je Mažuranić podlo prevario Njegoša, ukrao mu i prisvojio djelo *Smrt Smil-age Čengića*?! Iako je Mažuranićevo djelo objavljeno 1846. godine, dakle prije *Gorskog vijenca* i *Šćepana Malog*! I niz godina prije Njegoševe smrti! Izmakao im veliki ilirski bard – a u dlaku bi ga željeli, kao recimo I. Andrića i M. Selimovića. Inače, kad su mogli ugrabiti i prisvojiti cijeloga Nje-

goša, što da čaršijski ne pregnu da prigrabe i to jedno stvarno „primamljivo“ Mažuranićevo djelo. Po već viđenom ne ustežu se mnogo samo da bi zadobili još jedan veliki stvaralački Vijenac u svojoj fantazmagorički opterećenoj kulturi! Navodno, i lovčenskom Prometeju na čast, koju tako prljavo i dodatno ugrožavaju.

Brojnoj i tematski raznovrsnoj literaturi o Njegošu nedavno je dodata još jedna knjiga. Riječ je o zborniku radova s naučnog simpozija (održanog u Zagrebu 2013. godine): *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela*. Interdisciplinarni naučni skup je realizovan povodom dvije stotine godina od Njegoševa rođenja (u kontekstu istraživačkog i kulturno-edukativnog projekta *Kulture u doticaju: stoljetni hrvatski i crnogorski književni identiteti* koji je osnovan 1994. godine). Organizatori su bili Društvo hrvatsko-crnogorskog prijateljstva „Croatica-Montenegrina“ (u saradnji s Maticom hrvatskom), zatim Društvo hrvatskih književnika iz Zagreba, Institut za crnogorski jezik i književnost (danas Fakultet za crnogorski jezik i književnost). Po navodima iz „Predgovora“ (autora Milorada Nikčevića, univerzitetskog profesora) ambicije su bile velike: „Cilj je bio da se (...) vrjednuje svekolika povijesna i kulturološka baština Petra II Petrovića Njegoša. Naime, željeli smo da se okvirno sagleda Njegoševo djelo u odnosu prema povijesno-kulturološkoj tradiciji Crne Gore i ostalih (ne)slavenskih zemalja te, ponajprije u književnom, jezičnom, povijesnom i kulturološkom okviru te u drugim komparativnim vidovima“. Osim što je ovaj naučni skup bio specijalistički i pozivni, da bi njegova istraživačka dimenzija, i ukupna saznanja i naučna akribija bila na nivou projektno ambiciozno zadatog cilja, organizator je definisao i potencijalnim saradnicima/učesnicima simpozija sugerisao petnaestak posebno apostrofiranih istraživačkih cjelina, kako bi Njegoš i Crna Gora, kao i njihovo šire okruženje bili što kompleksnije i komplementarnije obuhvaćeni.

Listajući i iščitavajući ovu knjigu, svjesno sam nastojao da izbjegnem svoj inače negativan odnos prema sintagmi iz njena naslova: „novo čitanje“. U zadnje vrijeme se sa takvim terminološkim određenjem sve češće srijeće. U više navrata sam se uvjerio da se radilo o stilskoj pomodnosti i stvaralačkom licemjerju, kao i smišljenim simulantskim eufemizmima. Međutim, „novo čitanje“ Njegoša u ovom zborniku podrazumijeva odgovornu distancu od ideološkog i vjerskog tradicionalizma, agonalnog kvarenja poezije zarad prilagođavanja i prepravljavanja istorije! Za dvadesetak autorskih priloga, koliko ih ima u *Zborniku*, primarno se nameće utisak da su oslobođeni onih toliko prisutnih prethodnih „kanona“ iz programskog manifesta s početka XIX vijeka: „Srbi svi i svuda“ (kasnije „standardno“ nametnutih opštih mjesta vukovsko-beličke hibridne nauke), odnosno – bez emotivnih, vjersko-političkih i patriotskih dubioza načertanijevske kulturne istorije.

Ova knjiga se, između ostalog, na studiozan (koliko se to može) i egzaktan način bavi odnosima i simbioznostima crnogorske i Njegoševe intelektualne i literarne lične drame, njenim transponovanjem na viši nivo – ilirski i južnoslovenski. Da bi, zatim, pravoslavnu ravan tretirao kao jedinstveni i nacionalni – bolje reći oslobodilački i nadnacionalni – pojam, i njegovo koliko aktivističko, toliko i atavističko situiranje – u odnosu na sudbinski moćni i iscrpljujuće dominantni polumjesec Orijenta. Sve to, u konačnom, doživljavajući i u vaseljenskim dimenzijama generalnih kategorija dobra i zla, razmišljajući od posebnog ka opštem. Dok god pravda uspijeva da daje snažan otpor neslobodi i ugnjetavanju, ima nade da će pravda da nadvisi tiraniju. Da bi se odbranila ljudskost, nje govala humanost, poštovalo čojstvo...

Međutim, i u vrijeme sadašnje (a i ranije) Njegoša je poneko (uslovno rečeno) estetski i umjetnički htio sumnjičiti, pa i diletantski osporavati – zbog svakako izdašne zastupljenosti mita i mitologije u njegovu djelu!? – Kao da svi romantičarski preporoditelji nijesu koristili, i stvarali mitsku povijest, bez snebivanja će se naći tumačenja i odgovori na stranicama ovog zbornika. Ali i druge sublimirane i pouzdane analize: kako je Njegoš, kao jedan od vodećih romantičarskih preporoditelja – intuitivan i erudita, širokih interesovanja i u dometima univerzalne harmonije – stvaran i oplemenjivan na svojoj „kavaskoj“ podlozi, u autentičnom podneblju crnogorskom. Koje je dugo opstajalo i pretražavalo zahvaljujući toj jedinstvenoj tradicionalnoj životnoj školi narodnoj. Zasnovanoj na jasnom životnom stavu: spontana spremnost na žrtvu za opstanak otačastva – Crne Gore, i spas bratstveničkog i plemenskog kolektiva!

Po desetak radova hrvatskih i crnogorskih autora čine štivo zbornika *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela*. S autorskim prisustvom još jednog značajnog naučnog radnika i slavističkog stručnjaka, Ukrajinke Ljudmile Vasiljeve: „Neke univerzalne posebnosti jezika poezije Njegoša, Ševčenka, Mažuranića i Janke Kupale (južnoslavenske i istočnoslavenske usporedbe)“. S tim u vezi, obavezno mi je spomenuti i Josipa Bratulića, Josipa Silića, Stjepana Damjanovića, Jakova Sablića, Veru Blažević i Milicu Lukić, te Anu Bede, Ivanu Buljubašić i Tinu Vargu-Oswald, pa Sanju Nikčević, kao i Milorada Nikčevića (i sa hrvatske i sa crnogorske strane – čak je i zastupljen sa dva rada), ali i Božidara Petrača, koji je uzeo učešća u svojstvu predsjednika Društva hrvatskih književnika. Od crnogorskih autora, stvaralačku saradnju nam nude Adnan Čirgić, Krsto Pižurica, Danilo Radojević, Radoslav Rotković, Vladimir Vojinović, Bojka Đukanović, Vesna Kilibarda, Aleksandar Radoman, Nela Savković-Vukčević, kao i posthumno Vojislav Nikčević (sa naučnim opserviranjem „Jezik Njegoševe *Luče mikrokozma*“).

Uvijek se najneizvjesnije suočavati se sa istinom – jer je mnogo prijevanih smutljivaca, onih pravih Sotoninih. Oni nasrtljivo siju i neumorno obnavljaju laž, što ima za posljedicu njeno infektivno i pandemijsko širenje. Knjiga kao „kulturno dobro od najvišeg značaja“ bi trebalo da daje veliku nadu za snaženje svijesti i ozdravljivanje savjesti. „Knjige, knjige braćo moja – a ne zvona i praporce, roditeljski je brižno, i mnogo davno svoju javnost upozoravao mudri Cincarin Dositej Obradović. Decenijama smo se nadahnjivali riječima ovog srpskog crkvenog velikodostojnika, ali uzaludno. Direktno ili indirektno, otvoreno ili posredno, velikosrpska strategija „zvona i praporaca“ nadilazi ostalo. Jer što se kvalitetnih knjiga tiče, njih malo ko ferma, s obzirom na to da je oko 70% ukupne populacije više „usmeno“ nego pismeno. Po zvaničnoj statistici, njih čak toliko – u životu ne pročitaju ni po jednu knjigu! Od onih 30% se, izgleda, većina ravna prema taktu „zvona i praporaca“, pa nije teško procijeniti kakve su šanse za objektivnost i razložnost, i istorijsku razumnost – u našem ukupnom intelektualnom i demokratskom halaku. Makar da lakše dokučimo koliko je mozak sporije napredovao, te da je to samo jedan relativno razvijeni organ čovjekov...

S posebnim uvažavanjem treba doživljavati svaku nesebično pruženu ruku stvaralačke saradnje – kao u ovom slučaju odgovornog i stručnog valorizovanja i tumačenja Njegoša. S tim u vezi, borba za zdravu crnogorsku kulturnu i političku stvarnost ne bi se smjela olako shvatati, zanemarivati ili odlagati – neovisno koliko se protivnici formalno mijenjaju – ili vješto prilagođavaju. Ili (kako se ne prvi put moglo čuti): „Svaka čast Bogu, i iskrenom odnosu vjerničkom, ali u mantijama (i njihovim svjetovnim čaušima) ima mnogo naopakih i zlih ljudi, koje štiti njihovo preduzeće.

Čedomir DRAŠKOVIĆ

**NJEGOŠ BELONGS TO POETRY PARADISE,  
NOT THE HELL OF POLITICS**

***(Reception and New Reading of Njegoš's Work, CKD "M-M", HCDP  
"Croatica-Montenegrina" RH, Faculty for Montenegrin Language  
and Literature, Croatian Literary Society)***

The papers from the Zagreb–Cetinje's Collection of Papers *Reception and New Reading of Njegoš's Work* (2014) follow, spontaneously and without generic opposition, the creative synthesis of romantic or literary-theoretical and methodological Njegoš's vision, as well as the author's achievements in *The Mountain Wreath*, *Šćepan Mali* and *The Ray of Microcosm* as creative achievements of the Montenegrin spirit and being: starting from ideas, forms, historical fable, authentic gallery of characters, the mental image of characters, linguistic sublimates.

Key words: *Petar II Petrović Njegoš, reception, collection of papers  
Reception and New Reading of Njegoš's Work*